

УДК 332.83

**Г.Л. Ступнікер, к.е.н., доц., ПДАБА,
м. Дніпропетровськ**

**ЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА РЕГІОНАЛЬНИХ
ОСОБЛИВОСТЕЙ ДІЯЛЬНОСТІ
БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ**

У статті досліджується вплив фінансово-економічних чинників на розвиток підприємств, що здійснюють свою діяльність в галузі будівництва. Розглянуто сучасний стан будівельної галузі, проаналізовано динаміку будівельної діяльності в регіонах України. Визначено, що створення ефективної системи управління витратами збільшить прибутковість та інвестиційну привабливість будівельних компаній.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: будівельна галузь, будівельний комплекс, виробнича активність, витрати, регіональний розвиток, чинники впливу.

Постановка проблеми. Вирішення актуальних проблем економічного розвитку регіонів значним чином пов'язане з діяльністю будівельних підприємств, оскільки будівництво є складною виробничою системою, яка об'єднує елементи практично всіх галузей матеріального виробництва. Водночас обсяги реалізації виконаних робіт будівельного підприємства знаходяться в безпосередній залежності від попиту на будівельну продукцію, на який впливає суттєва кількість зовнішніх факторів, що не завжди здатні контролювати будівельні підприємства. Виходячи з цього, можливість підвищення їхніх доходів зумовлена чинниками зовнішнього середовища, зокрема ринковою кон'юктурою, попитом та платоспроможністю замовників, економічною ситуацією в країні. При цьому є неоднорідним рівень виробничої активності будівельних підприємств в різних регіонах.

Аналіз останніх досліджень.

Здійснюючи оцінку стану і тенденцій розвитку будівельного комплексу України, О. Галінський, І. Вахович та О. Молодід визначають будівельний комплекс як одну з найбільших капіталомістких і диференційованих виробничих систем, що справляє вагомий вплив на визначення темпів й масштабів розміщення виробництв та створює передумови для їх зростання в усіх галузях економіки [4, С.3]. Автори дуже слушно акцентують увагу на тому, що розвиток будівельної галузі, яка певною мірою є інтегруючою для економіки країни в цілому, багато в чому залежить як від внутрішньої складової державної політики, так й від її зовнішньої складової, оскільки міжнародне співробітництво сприяє виходу на нові ринки, створюючи умови для обміну новими технологіями у виробництві будівельних матеріалів. Це є особливо актуальним напрямком в умовах європейської інтеграції України.

У своїх дослідженнях впливу макроекономічних регуляторів Л. Сорокіна встановлює найбільш оптимальні параметри функціонування галузі будівництва, що дозволяють максимізувати вартість капіталу, обчислену на основі дохідного підходу. Так, ставка ПДВ має складати 15%, зростання обсягів виконуваних будівельно-монтажних робіт – 10%, ставка за кредитами – 12% за умови, що строк кредитування складатиме не більше 5 років, а норма амортизації 16,3% [6, с.80]. Дослідниця визначає, що зростання будівельної галузі, впровадження інноваційних технологій зведення промислових та цивільних об'єктів стане можливим лише в результаті розв'язання проблеми втрати податкового потенціалу будівельної галузі.

У свою чергу, Н. Петрищенко погіршення сучасного стану будівельної галузі також пов'язує із загальною соціально-економічною ситуацією в Україні, що ускладнюється несвоєчасним реформуванням адміністративно-політичного устрою та необхідністю відволікання значних бюджетних коштів на підтримку незалежності країни [1, с.193]. Вказується, що відбулося скорочення

інвестування у будівництво: із загального обсягу капітальних інвестицій в 2014 році будівельні підприємства отримали лише 16,42%. При цьому висловлюється ключова думка про те, що саме регіони, де приток інвестицій найбільший, і є на сьогодні економічно розвинутими та привабливими для інвесторів.

Продовжуючи дослідження у напрямку прогнозування тенденцій розвитку вітчизняної будівельної галузі, В. Дмитренко звертає увагу на її специфіку, яка полягає у тому, що на регіональному рівні простежується верховенство будівельних організацій центральних районів [5, С.37]. Це обумовлено тим, що вони володіють значними виробничими потужностями та внаслідок певних соціальних стандартів (більш високий рівень ділової активності, пов'язаний з ним підвищений рівень доходів потенційних споживачів будівельної продукції й ін.) характеризуються високим рівнем інвестиційної привабливості. Але, в цілому, для модернізації виробничих потужностей галузь потребує значних фінансових коштів.

Заслугує на увагу також огляд економічних аспектів функціонування будівельної галузі, який за напрямками промислового, житлового та незавершеного будівництва провели В. Биба та В. Гаташ [2, С.5]. Вони приходять до висновку, що впродовж найближчого десятиліття будівництво нових промислових об'єктів проводитиметься в Україні в незначних обсягах, бо основними пріоритетами в структурній реорганізації промислового будівництва буде реконструкція та технічне переоснащення існуючих виробництв.

Встановлюючи основні напрями оцінки будівельної галузі, Н. Бібік пропонує застосовувати розроблену нею систему економічних показників на основі причинно-наслідкового зв'язку між інвестиційною привабливістю та інвестиційною активністю підприємств-забудовників [3, С.21].

Виділення невирішеної частини проблеми. Виходячи з необхідності

економічного обґрунтування заходів, прийнятих до застосування підприємствами, що здійснюють свою діяльність у галузі будівництва, **метою даної статті** є проведення аналізу взаємозв'язку між показниками економічної діяльності будівельних організацій і рівнем економічного розвитку регіонів, де вони функціонують.

Виклад основного матеріалу. Для оцінки стану розвитку будівельної галузі впродовж останнього десятиліття звернемося до аналітичних даних. Основні показники, що характеризують виробничу активність будівельних організацій в Україні, за даними Державного комітету статистики України [7], наведені на рис.1.

Стосовно структури будівельних робіт варто зазначити, що у 2015 році вона була майже однорідною. Розподіл між зведенням будівель та інженерних споруд склав 50,1 % (у тому числі житлові – 24,3%, нежитлові – 25,8%) та 49,9% відповідно. Зважаючи на представлену динаміку, тенденція у цілому є зростаючою. Однак, обсяг виконаних будівельних робіт в Україні, що вимірюється вартісними показниками, не відображає проблему значної девальвації національної валюти у 2014 році.

Тому з метою відображення реального стану виробничої активності будівельних організацій в Україні, проведемо порівняльний аналіз динаміки індексів обсягу виконаних будівельних робіт в цілому по країні та у Дніпропетровському регіоні (рис.2).

Індекс будівельної продукції у 2015 році порівняно з 2014 роком становив 85,1%, тобто втрата виробничого потенціалу є близько 15%. При цьому нове будівництво, реконструкція та технічне переозброєння склали 80,1% загального обсягу виконаних будівельних робіт, а капітальний та поточний ремонт – 11,8% та 8,1% відповідно. Також викликає зацікавленість те, що динаміка індексів обсягу виконаних будівельних робіт у Дніпропетровській області майже ідентично відображає стан розвитку будівельної галузі в Україні в цілому.

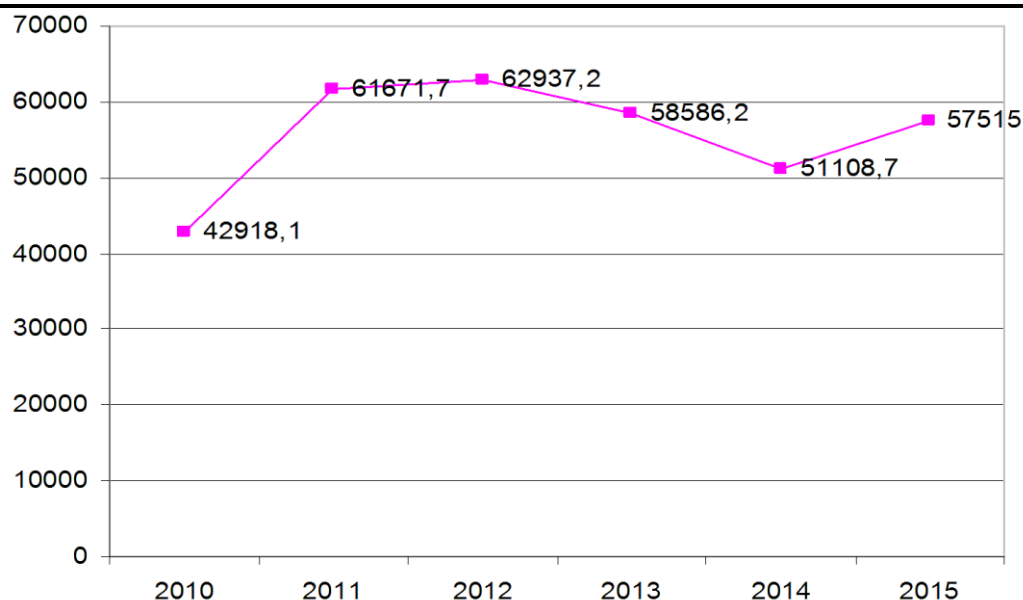

Рис. 1. Обсяг виконаних будівельних робіт в Україні у 2010-2015 рр., млн.грн

Рис. 2. Порівняльна динаміка індексів обсягу виконаних будівельних робіт в Україні та у Дніпропетровській області у 2002-2015 рр.

Зауважимо, що тенденції стрімкого зростання вартості житла, що спостерігалися в житловому будівництві в 2005-2008 роках базувалися на хибних переконаннях приватних інвесторів щодо надійності інвестицій в придбання житла з метою збереження та примноження заощаджень. При цьому оцінка динаміки індексів будівництва в Україні у 2002-2015 рр. дозволяє встановити, що найбільш

проблемним був рівень виробничої активності у 2009 році внаслідок системної кризи 2008 року – індекс падіння був критичним (втрата виробничого потенціалу склала більше 40%).

Отже, у 2008-2009 роках спостерігалося суттєве зниження обсягів виконаних будівельних робіт, основними причинами якого є скорочення доступу до фінансування, значні борги забудовників та суттєве ско-

рочення купівельної спроможності громадян України в зв'язку з глобальною фінансовою кризою. Однак, починаючи з 2010 р., відбулося певне пожвавлення виконання будівельно-монтажних робіт, що обумовлено поступовим виходом економіки України з фінансово-економічної кризи, реалізацією цільових державних програм, лібералізацією умов кредитування, накопиченням необхідних коштів споживачами (фізичними особами), а також зміною цінових очікувань на ринку з негативних на нейтральні. Так, у 2011 році вдалося досягти зростаючої динаміки будівництва (+14%), що перевищило статистику 2006 р. (+8,75%) та 2007 р. (+10,8%), хоча рівень 2003-2004 року (+30,88% та +20,18% відповідно) перевищено не було.

Користуючись даними державної статистики, з метою відображення рівня виробничої активності будівельних підприємств у найбільш економічно розвинених регіонах України представимо інформацію у табл. 1.

В цілому, на шість представлених регіонів України припадає 61,2% усього обсягу виконаних у 2015 році будівельних робіт. З них найбільша частка припадає на м. Київ (21%) та Дніпропетровську область (10%). Питома частка інших областей – Харківської, Одеської, Полтавської та Львівської – розподілена майже однаково: близько 7-8%.

Щодо динаміки стану варто вказати на те, що відносно стабільною є ситуація у м. Київ та у Дніпропетровській області: темпи падіння будівництва є майже однаковими як у 2014 р., так й у 2015 р. Покращився стан будівництва у Харківській (у 2015 році зростання склало більше 10% в порівнянні

з 2014 роком) та Львівській областях (індекс зріс більш як на 20%), а погіршився у Одеській (у 2015 році зменшення в порівнянні з попереднім періодом склало 18,3%) та в Полтавській (на 16,8% відповідно) областях.

Але, на жаль, з 2010 року в Україні встановлюється стійка тенденція до зростання кількості фінансово неспроможних підприємств в усіх галузях народного господарства, зокрема, й у будівельній галузі. Разом з тим, значне зниження темпів будівництва та відкладена реалізація житлових проектів у попередніх роках призвели до дефіциту новозбудованого житла, а отже зріс рівень конкуренції у будівельній галузі.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Вкрай негативною тенденцією, яка уповільнить розвиток навіть найбільш економічно активних регіонів України є те, що на сьогоднішній день немає суттєвих ознак виходу з кризового стану як економіки в цілому, так й будівельної галузі, зокрема. Оскільки в умовах невизначеності економічних та соціально-політичних процесів виникає загроза посилення дії на виробничу активність вітчизняних підприємств чинників зовнішнього середовища, вважаємо за доцільне зосередити предмет економічних досліджень у площині пошуку внутрішніх резервів збереження виробничого потенціалу будівельних організацій.

Задля цього, на нашу думку, у першочерговому порядку економічним службам будівельних організацій під керівництвом управлінських кіл, слід вирішити наступні завдання:

Таблиця 1

Рейтингова оцінка виробничої активності будівельних організацій за регіонами України

N з/п	Регіон	Виконано будівельних робіт		2015 у % до 2014р.	2014 у % до 2013р.
		млн. грн.	у % до загального обсягу		
	Україна	55917,5	100	85,1	79,6
1	м. Київ	11689	20,9	83,4	80,4
2	Дніпропетровська обл.	5569,8	10	88,1	87,6
3	Харківська обл.	4991,6	8,9	101	89,6
4	Одеська обл.	4361,8	7,8	76,6	94,9
5	Полтавська обл.	4182,8	7,5	83,1	99,9
6	Львівська обл.	3450,6	6,2	112,7	89,6

- розробити підходи до розв'язання проблеми зниження собівартості будівництва та запропонувати інструменти їх практичного застосування;

- провести аналіз підходів до групування елементів витрат за класифікаційними ознаками з точки зору ефективності їх використання;

- дослідити системний взаємозв'язок між економічними елементами витрат та рівнем ефективності діяльності підприємств в цілому.

На нашу думку, саме економічно обґрунтована оцінка сучасного стану підприємств будівельної галузі надасть можливість виділити пріоритетні напрямки у виборі механізмів реалізації антикризових дій, спрямованих на підвищення рівня ефективності розвитку як регіонів, так і країни в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Аналіз стану будівельної діяльності у регіонах України [Електронний ресурс] / Н. А. Петрищенко // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2015. – №4 (20). – С.192-197. – Режим доступу до журн.: <http://economics.opu.ua/files/archhive/2015/n4.html>

2. Биба В.В. Стан та перспективи розвитку будівельної галузі України / В. В. Биба, В. С. Гаташ // Збірник наукових праць (галузеве машинобудування, будівництво). – Вип. 4 (39). Т.2 – 2013. – ПолтНТУ. – С.3-9.

3. Бібік Н.В. Інвестиційна привабливість будівельного підприємства: економічні показники оцінки / Н.В. Бібік // Вісник Запорізького національного університету. Збірник наукових праць. Економічні науки. – №1(21), 2014. – С.15-24.

4. Галінський О.М. Стан і тенденції розвитку будівельного комплексу України / О. М. Галінський, І.В. Вахович, О. О. Молодід // Будівельне виробництво. – 2013. – №55. – С.3-7.

5. Дмитренко В. І. Будівельна галузь України: порівняння, тенденції, прогнози /

В. І. Дмитренко // Будівельне виробництво. – 2013. – №55. – С.37-44.

6. Сорокіна Л. В. Дослідження впливу макроекономічних регуляторів на динаміку нагромадження капіталу у будівництві України / Л. В. Сорокіна // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 6. – С. 69-81. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ape_2012_6_10

7. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>.

АННОТАЦИЯ

В статье исследуется влияние финансово-экономических факторов на развитие отечественных предприятий, которые осуществляют свою деятельность в отрасли строительства. Рассмотрено современное состояние строительной отрасли, проанализирована динамика строительной деятельности в регионах Украины. Определено, что создание эффективной системы управления расходами увеличит прибыльность и инвестиционную привлекательность строительных компаний.

Ключевые слова: строительная отрасль, строительный комплекс, производственная активность, расходы, региональное развитие, факторы влияния.

ANNOTATION

The principal factors that influence production activity of building companies have been examined. The condition of Ukrainian building sphere development is observed, the dynamics of building activity was analyzed in the regions of Ukraine. Updating of effective system of cost management will increase profitability and investment attractiveness of construction companies.

Key words: construction industry, construction complex, industrial activity, costs, regional development, factors of influence.